

SUSRETI PEDAGOGA

NACIONALNI NAUČNO-STRUČNI SKUP

U POTRAZI ZA KVALITETNIM OBRAZOVANJEM I VASPITANJEM

IZAZOVI I MOGUĆA REŠENJA

**ZBORNİK
RADOVA**

Filozofski fakultet
22. maj 2023.

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Univerzitet u Beogradu – Filozofski fakultet
Institut za pedagogiju i andragogiju
Pedagoško društvo Srbije

Susreti pedagoga
Nacionalni naučni skup
U potrazi za kvalitetnim obrazovanjem i vaspitanjem:
izazovi i moguća rešenja
22. maj 2023. godine, Beograd
Zbornik radova

Izdavači

Univerzitet u Beogradu – Filozofski fakultet
Institut za pedagogiju i andragogiju
Čika Ljubina 18–20, Beograd

Pedagoško društvo Srbije
Terazije 26, Beograd

Za izdavača

Prof. dr Jovan Miljković
Maja Vračar

Urednici

Doc. dr Zorica Šaljić
Doc. dr Saša Dubljanin
Prof. dr Aleksandra Pejatović

Recenzenti saopštenja

Prof. dr Radovan Antonijević
Prof. dr Biljana Bodroški Spariosu
Doc. dr Aleksandar Bulajić
Prof. dr Miomir Despotović
Prof. dr Emina Hebib
Prof. dr Aleksandra Ilić Rajković
Prof. dr Živka Krnjaja
Doc. dr Ivana Jeremić
Doc. dr Bojan Ljujić
Doc. dr Maja Maksimović
Prof. dr Nataša Matović
Doc. dr Vladeta Milin
Prof. dr Jovan Miljković
Prof. dr Lidija Miškeljin

Nevena Mitranić, asistent
Luka Nikolić, istraživač-saradnik
Doc. dr Nataša Nikolić
Prof. dr Violeta Orlović Lovren
Prof. dr Dragana Pavlović Breneselović
Dragana Purešević, asistent
Prof. dr Lidija Radulović
Doc. dr Mirjana Senić Ružić
Prof. dr Vera Spasenović
Prof. dr Milan Stančić
Prof. dr Aleksandar Tadić
Prof. dr Jelena Vranješević
Prof. dr Nataša Vujisić Živković

Priprema za štampu i prelom

Dosije studio, Beograd

Dizajn korica

Mirjana Senić Ružić
Zorica Šaljić

Štampa

Pedagoško društvo Srbije, Beograd

Tiraž

100

ISBN 978–86–80712–49–9

Izdavanje zbornika radova finansirano je sredstvima Ministarstva nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije.

Odeljenje za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu i Pedagoško društvo Srbije organizovali su u okviru Susreta pedagoga nacionalni naučni skup sa temom „U potrazi za kvalitetnim obrazovanjem i vaspitanjem: izazovi i moguća rešenja”. Cilj skupa bio je da se razmotre savremena saznanja o odlikama ostvarivanja i pretpostavkama razvijanja kvalitetnog obrazovanja i vaspitanja, analizira stanje razvijenosti i efekti funkcionisanja obrazovnog sistema i prakse vaspitno-obrazovnog rada, kritički razmotre aktuelne i moguće strategije unapređivanja kvaliteta obrazovanja i vaspitanja, kao i da se sagledaju izazovi i teškoće u načinu ostvarivanja i održivosti promena usmerenih na razvoj kvaliteta u ovoj oblasti.

Susreti pedagoga
Nacionalni naučni skup
22. maj 2023, Beograd

U potrazi za kvalitetnim
obrazovanjem i vaspitanjem:
izazovi i moguća rešenja

Zbornik radova

Urednici

Doc. dr Zorica Šaljić
Doc. dr Saša Dubljanin
Prof. dr Aleksandra Pejatović

Programski odbor skupa

dr Radovan Antonijević, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Miomir Despotović, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Živka Krnjaja, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Nataša Vujisić Živković, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Emina Hebib, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Vera Spasenović, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Aleksandra Pejatović, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Jelena Vranješević, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Kristinka Ovesni, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Violeta Orlović Lovren, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Biljana Bodroški Spariosu, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Nataša Matović, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Lidija Radulović, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Milan Stančić, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Aleksandar Tadić, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Aleksandra Ilić Rajković, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Lidija Miškeljin, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Saša Dubljanin, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Zorica Šaljić, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Vladeta Milin, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Nataša Nikolić, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Mirjana Senić Ružić, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Ivana Jeremić, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Maja Vračar, predsednica Pedagoškog društva Srbije
Mirjana Tomić, Pedagoško društvo Srbije
Biljana Drobnjak, Pedagoško društvo Srbije
Tijana Đokić, Pedagoško društvo Srbije
Vesna Bogičević, Pedagoško društvo Srbije
Nataša Stojanović, Pedagoško društvo Srbije
Nevenka Kraguljac, Pedagoško društvo Srbije

Organizacioni odbor skupa

Luka Nikolić, asistent, Filozofski fakultet u Beogradu
Nevena Mitranić, asistent, Filozofski fakultet u Beogradu
Dragana Purešević, asistent, Filozofski fakultet u Beogradu
Ivana Pantić, istraživač-pripravnik, Filozofski fakultet u Beogradu
Jovana Katić, istraživač-pripravnik, Filozofski fakultet u Beogradu
Andrea Gašić, istraživač-pripravnik, Filozofski fakultet u Beogradu
Saška Stevanović, sekretar, Pedagoško društvo Srbije
Aleksa Eremija, tehnički urednik, urednik sajta Pedagoškog društva Srbije
Jovana Vanić, volonter, Pedagoško društvo Srbije
Ivana Jovanović, volonter, Pedagoško društvo Srbije
Marija Mijailović, volonter Pedagoško društvo Srbije
Tamara Injac, volonter, Pedagoško društvo Srbije
Anđela Prijović, volonter, Pedagoško društvo Srbije
Tamara Manojlović, volonter, Pedagoško društvo Srbije
Marijana Ristić, volonter, Pedagoško društvo Srbije
Marija Milinković, volonter, Pedagoško društvo Srbije

SADRŽAJ

PLENARNA IZLAGANJA

Biljana Lungulov <i>Kvalitet u obrazovanju i društvene promene: ka kulturi kvaliteta</i>	11
Nataša Nikolić <i>Konceptualni okviri proučavanja kvaliteta u obrazovanju</i>	19
Nevenka Kraguljac i Vera Spasenović <i>Kako pedagozi vide svoju profesionalnu ulogu?</i>	27

OPŠTA PITANJA KVALITETA OBRAZOVANJA I VASPITANJA

Aleksandra Pejatović, Violeta Orlović Lovren i Edisa Kecap <i>Treća misija univerziteta i standardi kvaliteta u visokoškolskom obrazovanju</i>	37
Luka Nikolić i Lidija Radulović <i>Kvalitet obrazovanja ili kvalitetno rangiranje – primer Times Higher Education rangiranja univerziteta</i>	43
Nataša Jovanović Ajzenhamer <i>Istorijsko-teorijski sociološki pogled na meritokratiju u obrazovanju – Veberova kritika plutokratije u nemačkom obrazovnom sistemu na početku 20. veka</i>	51
Milica Marković <i>Kvalitet i evaluacija rada nastavnika: između dve strategije razvoja obrazovanja u Srbiji</i>	55
Aleksandra Ilić Rajković <i>Položaj učenika kao merilo kvaliteta vaspitno-obrazovnog procesa u Srbiji krajem 19. veka</i>	61
Branka Savović, Sandra Radenović i Miloš Marković <i>Bioetika i bioetika sporta: korak ka pedagoškoj bioetici</i>	65
Marina Semiz <i>Kvalitet vaspitanja i obrazovanja dece predškolskog i školskog uzrasta na bolničkom lečenju i mere obrazovne politike</i>	71
Simka Vukojević <i>Obrazovni programi u muzeju</i>	77
Nikolina Šepić <i>Postavljanje pedagoških sadržaja na internet slobodnoj enciklopediji kao područje rada pedagoga</i>	83

PRETPOSTAVKE RAZVOJA KVALITETNOG OBRAZOVANJA

Lidija Miškeljin i Dragana Purešević <i>Dva narativa dokumenata međunarodnih organizacija koja oblikuju predškolsko vaspitanje i obrazovanje.</i>	91
Radovan Antonijević <i>Optimizacija aktivnosti učenika u nastavi kao činilac efektivnosti obrazovanja</i>	99
Zorica Milošević i Marija Crnojević <i>Korak u susretu samovrednovanja i spoljašnjeg evaluiranja kvaliteta rada škola</i>	103
Maja Vračar i Marija Milinković <i>Profesionalni razvoj pedagoga u funkciji ostvarivanja kvaliteta obrazovanja i vaspitanja</i>	109
Jela Stanojević <i>Društvene okolnosti kao kontekst za razvoj kvaliteta obrazovanja i vaspitanja.</i>	115
Nataša Vujisić Živković <i>ChatGPT i aktuelna pitanja pedagoške upotrebe veštačke inteligencije u podizanju kvaliteta obrazovanja</i>	119
Jovan Miljković, Vukašin Grozdić i Bojan Ljujić <i>Kako obrazovati naučni podmladak? Model doktorskih škola</i>	123
Sofija Maričić <i>Izmenjena uloga i kvalitet rada nastavnika u eri digitalizacije</i>	129
Ljiljana Vdović <i>Pedagog kao podrška nastavnicima u razvoju opštih međupredmetnih kompetencija u nastavi/učenju. . .</i>	135

RAZVOJ KVALITETA VASPITNO-OBRAZOVNE PRAKSE: OTVORENA PITANJA I MOGUĆI ODGOVORI

Živka Krnjaja, Dragana Pavlović Breneselović i Nevena Mitranić <i>Podrška stručnim saradnicima u promeni pristupa obrazovanju</i>	145
Vladeta Milin, Andrea Gašić i Anđela Vilotijević <i>Kako otkrivanje izvora podataka doprinosi unapređivanju kvaliteta nastave: primer jednog akcionog istraživanja.</i>	151
Marija Trajković, Branislava Popović Ćitić, Lidija Bukvić Branković, Marina Kovačević Lepojević i Ana Paraušić Marinković <i>Kulturalne kompetencije u obrazovno-vaspitnoj praksi: samoprocena nastavnika srednjih škola</i>	157
Nataša Simić, Nevena Živković, Emina Nikočević, Irena Vanić Vasić, Jelena Pujić i Biljana Jovanović Glavonjić <i>Kolaborativno istraživanje sopstvene prakse – efekti i iskustva nastavnika</i>	161
Aleksandar Milenković i Jelena Matejić <i>Vršnjačko vrednovanje radova studenata matematike na temu digitalnih nastavnih materijala. . . .</i>	167

Milan Stančić	
<i>Kvalitet nastave u ogledalu ispita za licencu nastavnika: šta nam otkrivaju pisane pripreme za časove?</i>	173
Saša Stepanović	
<i>Inkluzivno obrazovanje iz perspektive nastavnika: uloge, kompetencije i barijere</i>	179
Ivana Stamenković	
<i>Obrazovanje vaspitača za refleksivnu praksu: podsticanje kritičke refleksije</i>	185
Ana Gardašević i Svetlana Mijajlović	
<i>Uticaj refleksivne prakse na menjanje individualističke kulture vrtića</i>	191
Marija Malović	
<i>Program uvođenja u posao pripravnika u predškolskoj ustanovi orijentisan na razvijanje zajednice učenja</i>	195

TREĆA MISIJA UNIVERZITETA I STANDARDI KVALITETA U VISOKOŠKOLSKOM OBRAZOVANJU¹

Aleksandra P. Pejatović²
Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet

Violeta R. Orlović Lovren³
Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet

Edisa I. Kecap⁴
Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet

Apstrakt

Polazeći od pojašnjavanja značenja i obuhvata sintagme Treća misija univerziteta, u radu se prezentuju rezultati analize moguće uloge tri vrste standarda u oblasti visokoškolskog obrazovanja u Republici Srbiji u razvijanju Treće misije univerziteta. Rezultati istraživanja pokazuju da u okviru sve tri vrste standarda neki od pojedinačnih standarda i indikatora otvaraju prostor za razmenu informacija, znanja, ljudskih resursa i objekata između univerziteta i lokalne i šire zajednice. Međutim, ta razmena je dominantno u funkciji zadovoljavanja potreba univerziteta za unapređivanjem njegove dve tradicionalne funkcije – nastavne i naučno-istraživačke. Dobijeni nalazi ukazuju na neophodnost uspostavljanja posebnih standarda za razvijanje i procenjivanje Treće misije univerziteta.

Ključne reči: treća misija univerziteta, društvo koje uči, standardi, indikatori, visokoškolsko obrazovanje

Uvod

Koncept „Treće misije univerziteta” intervenišući je element znatno šireg konteksta i međusobno povezanih konstrukata. Nova misija univerziteta vezuje se za „društvo koje uči”. Iako postoje donekle različita razumevanja ovog društva (Jarvis, 2003, 1990), prilikom svih pojašnjavanja ističe se značaj učenja, znanja i obrazovanja. „Znanje je identifikovano kao strateški resurs čije se upravljanje smatra ključnim za uspeh i konkurentnost pojedinačnih preduzeća, kao i čitavih društvenih i ekonomskih sistema” (Pastore, 2017, str. 313).

Razumljivo je da, nastupajući zajedno sa „organizacijama koje uče”, delujući u „zajednicama, gradovima i društvima koji uče”, u uslovima „ekonomije zasnovane na znanju”, organizacije koje pru-

1 Realizaciju ovog istraživanja finansijski je podržalo Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije u sklopu finansiranja naučnoistraživačkog rada na Univerzitetu u Beogradu – Filozofskom fakultetu (broj ugovora 451-03-47/2023-01/ 200163).

2 aleksandra.pejatovic@gmail.com

3 orlovicvioleta08@gmail.com

4 edisa.kecap@gmail.com

žaju prilike za učenje nužno moraju da menjaju svoju strukturu, funkcije i delatnost. Ovakve tendencije nisu zaobišle ni univerzitete, otvarajući prostor za njihovu „treću misiju”.

Treća misija univerziteta – od značenja do vrednovanja

Dvema tradicionalnim misijama univerziteta – nastavnoj i istraživačkoj, poslednjih decenija pridodaje se i treća, koja zapravo predstavlja odgovor visokoškolskih institucija na narastajuće zahteve koji se upućuju univerzitetima da korpus znanja kojim raspolažu i rezultate istraživanja stave u funkciju rešavanja „rastućih društvenih i ekonomskih izazova” (The Third Mission, 2022). Jedan od načina dalje operacionalizacije sintagme „Treća misija univerziteta” je isticanje tri stuba u koja se smeštaju aktivnosti univerziteta, poput: 1) transfera inovacija i tehnologije; 2) pružanja usluga kontinuiranog obrazovanja različitim ciljnim grupama; i 3) zalaganja u zajednici (Grandić i Bosanac, 2018).

Kao što je jasno da treća po redu misija univerziteta nastaje na osnovu dve prethodne, dobro utemeljene, misije, takođe je jasno da obilje novih dokumenata, strategija, socijalnih partnerstava, praktičnih rešenja i aktivnosti potrebuje njeno ostvarivanje. Pored navedenih elemenata, napori usmereni na jačanje treće misije obuhvataju pitanja, probleme i rešenja vezana za evaluaciju ostvarivanja ove misije, pri čemu se značajan akcenat stavlja na pitanje formiranja indikatora za procenu. Kako, i pored brojnih sličnosti, jedinstvenog obrasca za veće uključivanje univerziteta u život zajednica nema, tako nema ni jedinstvenog rešenja kada je reč o broju i konkretizaciji indikatora za procenu kvaliteta ostvarivanja treće misije.

Cilj ovog rada je da se, u kontekstu razmatranja indikatora za procenu ostvarivanja treće misije univerziteta, analizira potencijal nekih od postojećih standarda i indikatora kvaliteta u visokoškolskom obrazovanju u Srbiji, za evaluaciju aktivnosti univerziteta/fakulteta koje mogu biti podvedene pod treću misiju univerziteta.

Indikatori za evaluaciju treće misije univerziteta – neki primeri

Stubovi, navedeni u prethodnom delu, na kojima treća misija počiva, mogu da se posmatraju i kao osnova za izdvajanje i grupisanje indikatora.

U okviru studije nastale na osnovu analiza koje je sproveo Science Policy Research Unit (SPRU) Univerziteta u Saseksu, dat je „analitički okvir i sveobuhvatan skup indikatora koji mogu da pomognu u praćenju i upravljanju aktivnostima Trećeg toka” (Molas-Gallart et al., 2002, str. iii). U okviru 12 kategorija aktivnosti „Trećeg toka” izdvojeno je 65 indikatora. Među aktivnostima su: komercijalizacija tehnologije, preduzetničke aktivnosti, savetodavni rad i ugovori, komercijalizacija objekata, ugovorna istraživanja, saradnja u akademskim istraživanjima, protok osoblja, plasiranje studenata, aktivnosti učenja, usklađivanje kurikuluma, društvena mreža i ne-akademska diseminacija (Ibidem, iv).

U okviru jednog iz korpusa projekata, posvećenih „identifikaciji, razgraničavanju i upravljanju aktivnostima koje su deo treće misije” (Laredo, 2007, str. 446), a čiji su autori Šen (Schoen) i saradnici, elementi Treće misije razvrstani su u osam dimenzija, i to su: ljudski resursi, intelektualna svojina, stvaranje preduzeća (*spin-offs*), ugovori sa „industrijom”, ugovori sa javnim službama, učešće u kreiranju politika, uključenost u društveni i kulturni život, javno razumevanje nauke (interakcija sa društvom) (prema: Ibidem, 447–448).

U okviru međunarodnog projekta „Institucionalni okvir za razvoj treće misije univerziteta u Srbiji” (2015–2018), i priređenog dokumenta „Individualni plan društvene uključenosti za novosadski univerzitet” (2017), sastavljena je lista od 22 indikatora za „merenje progressa ili društvene uključenosti” (Grandić i Bosanac, 2018, str. 15–16). Svi indikatori se odnose na numeričke pokazatelje, na primer, učesnika određenih dešavanja, sklopljenih ugovora, različitih događaja organizovanih od strane univerziteta.

Standardi kvaliteta u visokoškolskom obrazovanju u Srbiji kao podrška razvoju Treće misije univerziteta

Kao što smo već napomenuli, u okviru ovog rada, pokušali smo da neke od indikatora za procenu razvijenosti Treće misije univerziteta u našoj zemlji, identifikujemo među važećim standardima i indikatorima za procenu različitih elemenata visokoškolskog obrazovanja, i to visokoškolskih ustanova, studijskih programa i nastavnog kadra.

Standardi i uputstva za akreditaciju visokoškolskih ustanova sadrže 13 standarda. U različitom stepenu precizirano upućivanje ustanova ka široj zajednici, identifikovali smo u okviru pet standarda.

Tabela 1: Standardi i uputstva za akreditaciju visokoškolskih ustanova koji upućuju na saradnju sa zajednicom

Standard i uputstvo	Povezivanje sa zajednicom
Standard 4 – Studije 4.1. Uputstva za primenu standarda koji se odnose na stepen i vrstu studija	U opisu kvalifikacija na svim visokoškolskim nivoima ističe se da studenti koji steknu tu kvalifikaciju treba da budu u stanju da „prenesu znanja na druge” ili da „o svom radu i rezultatima rada obaveštavaju stručnu i širu javnost” (str. 5–7).
Standard 5 – Naučnoistraživački i umetnički rad Uputstva za primenu standarda 5: 5.5; 5.6; 5.7.	Objavljivanje rezultata naučnoistraživačkog, umetničkog i stručnog rada; Izdavačka delatnost; „...univerzitet, odnosno druga visokoškolska ustanova može biti osnivač centra za transfer tehnologije, inovacionog centra, poslovno-tehnološkog parka, start-up preduzeća, spin-off preduzeća i drugih organizacionih jedinica” (str. 8).
Standard 9 – Prostor i oprema	Obezbeđivanje dodatnog prostora za realizaciju nastave: na terenu, klinike, nastavno-naučne baze u privredi... (str. 16–17).
Standard 11 – Unutrašnji mehanizmi za osiguranje kvaliteta Uputstva za primenu standarda: 11.2	„Visokoškolska ustanova uključuje sve zainteresovane strane (predstavnike studenata, tržišta rada, strukovnih udruženja itd.) u proces kreiranja strategije obezbeđenja kvaliteta” (str. 18).
Standard 13 – Javnost u radu	„Visokoškolska ustanova objavljuje potpunu, preciznu, jasnu i dostupnu informaciju o svom radu koja je namenjena studentima, potencijalnim studentima i ostalim zainteresovanim licima” (str. 19).

Izdvojeni standardi i uputstva za akreditaciju visokoškolskih ustanova otvaraju u izvesnoj meri prostor za razmenu između visokoškolskih ustanova i zajednice u oba pravca – iz ustanove u zajednicu i iz zajednice u ustanovu. Razmenjuju se i povezuju: ljudski resursi, informacije, objekti i znanja

kao rezultat naučnoistraživačkog i umetničkog rada. Plasiranje znanja u zajednicu može da rezultuje osnivanjem različitih organizacionih jedinica. Iako je proces razmene dvosmeran, ta razmena je naglašeno u funkciji rada visokoškolske ustanove.

Naredni set standarda u okviru kojih smo razmatrali mogućnosti izdvajanja indikatora koji mogu da budu u funkciji razvijanja Treće misije univerziteta su oni koji regulišu akreditaciju studijskih programa prvog i drugog stepena visokog obrazovanja, a kojih ima 17.

Tabela 2: Standardi i uputstva za akreditaciju studijskih programa visokog obrazovanja koji upućuju na saradnju sa zajednicom

Standard i uputstvo	Povezivanje sa zajednicom
Standard 3 – Ciljevi studijskog programa	„Ciljevi se usklađuju za zahtevima određene oblasti i tržišta rada, privrednog razvoja i definisanim kvalifikacijskim okvirom”.
Standard 4 – Kompetencije diplomiranih studenata	Među opštim sposobnostima koje student treba da stekne savladavanjem studijskog programa navode se i saradnja sa „užim socijalnim i međunarodnim okruženjem”.
Standard 5 – Kurikulum	Kod nekih grupacija nauka navode se različite organizacije iz zajednice u kojima mogu da se obavljaju stručna praksa i praktičan rad.
Standard 6 – Kvalitet, savremenost i međunarodna usaglašenost studijskog programa	Uporedivost programa sa sličnim programima na inostranim visokoškolskim ustanovama, a posebno u okviru evropskog obrazovnog prostora. Usklađenost studijskog programa sa evropskim standardima.
Standard 9 – Nastavno osoblje	Deo praktične nastave koji se ostvaruje van visokoškolske ustanove može da realizuje saradnik koji je zaposlen u organizaciji u kojoj se ovaj deo nastave odvija. Među „reprezentativnim referencama” za nastavnike i saradnike u oblasti tehničko-tehnoloških nauka i u oblasti umetnosti navode se i ostvarenja koja podrazumevaju aktivnosti u zajednici (patenti, nove tehnologije, komercijalna realizacija umetničkog dela...).
Standard 10 – Organizaciona i materijalna sredstva	Za izvođenje nastave navode se prostori i objekti u zajednici (nastavno-naučne baze u privredi, ogledna dobra, kliničke baze).
Standard 15 – Studije na daljinu	Iako mogućnost studiranja na daljinu postoji, reč je ipak o radu sa „klasičnim” studentima.
Standard 17 – Studije po dualnom modelu	Otvorena je mogućnost da se program, pored nastave u visokoškolskoj ustanovi, odvija i kroz praktičnu obuku i rad kod poslodavca, odnosno „učenjem kroz rad”.

Standardima za akreditaciju studijskih programa se na više načina otvara prostor za saradnju visokoškolske ustanove sa zajednicom, međutim, u okviru svih izdvojenih standarda dominantno je reč o korišćenju resursa zajednice za koncipiranje i unapređivanje kvaliteta studijskih programa.

Poslednji set standarda koje smo obuhvatili analizom odnosi se na uslove za izbor nastavnika na univerzitetu. Reč je o setu od pet oblasti, od kojih dve čine obavezne elemente, i to su nastavni

rad i naučno-istraživački (umetnički) rad. Na ovaj način postaje jasno da se uloga nastavnika dominantno vezuje za dve tradicionalne misije univerziteta. Preostale tri oblasti (predstavljene u Tabeli 3) su takozvani izborni elementi, od kojih nastavnik mora da ispuni najmanje dva (*Minimalni uslovi za izbor u zvanja...*, 2020). Mi smo upravo iz ove tri oblasti pokušali da izdvojimo elemente koji upućuju na angažovanje nastavnika i u zajednici.

Tabela 3: Minimalni uslovi za izbor nastavnika na univerzitetu koji upućuju na saradnju sa zajednicom

Minimalni uslovi	Povezivanje sa zajednicom
Stručno-profesionalni doprinos	Na primer: inovator, autor/koautor patenta ili tehničkog unapređenja...
Doprinos akademskoj i široj zajednici	„angažovanje u nacionalnim ili međunarodnim naučnim, odnosno stručnim organizacijama, institucijama od javnog značaja, kulturnim institucijama...” (Član 4).
Saradnja sa drugim visokoškolskim, naučno-istraživačkim, odnosno institucijama kulture ili umetnosti u zemlji i inostranstvu	„mobilnost, zajednički studijski programi, internacionalizacija...” (Ibidem).

Iako ova tri seta uslova za izbor nastavnika podrazumevaju njihovo „izlaženje izvan zidova univerziteta”, ipak ga navedeni uslovi u velikoj meri vezuju za naučne i stručne institucije i druge univerzitete, i ne podrazumevaju u većoj meri kontinuirani rad sa neakademske institucijama.

Zaključna razmatranja

Sprovedena analiza tri grupe standarda u oblasti visokoškolskog obrazovanja, radi ispitivanja njihove moguće podržavajuće uloge razvijanju Treće misije univerziteta, dovodi nas do zaključka da, iako pojedini standardi otvaraju prostor za razmenu informacija, znanja, ljudskih resursa i objekata između univerziteta i zajednice, ta razmena je dominantno u funkciji unapređivanja rada univerziteta. Ovakav nalaz opravdava pokušaje, a i već u nekim zemljama veoma razvijenu praksu, uspostavljanja posebnog seta standarda i indikatora za razvijanje i unapređivanje Treće misije univerziteta.

Literatura

- Grandić, R. i Bosanac, M. (2018). Razvoj treće misije univerziteta u Srbiji. *Zbornik Odseka za pedagogiju, Filozofski fakultet u Novom Sadu*, 27, 7–27.
- Jarvis, P. (2003). Poučavanje u svijetu koji se menja. U: P. Jarvis (ur.), *Poučavanje: teorija i praksa* (str. 23–36). Zagreb: Andragoški centar.
- Jarvis, P. (1990). The Learning Society. U: P. Federighi, W. Bax, L. Bosselaers (eds.) *Glossary of Adult Learning in Europe* (pp. 21–22). Hamburg: EAEA and UNESCO Institute for Education.
- Laredo, P. (2007). Revisiting the Third Mission of Universities: Toward a Renewed Categorization of University Activities? *Higher Education Policy*, 20, 441–456.
- Minimalni uslovi za izbor u zvanja nastavnika na univerzitetu (2020). *Službeni glasnik RS*, 101/15, 102/16, 119/17, 152/20.

- Molas-Gallart, J, Salter, A, Patel, P, Scott, A, Duran, X. (2002). *Measuring Third Stream Activities – Final Report of Russell Group of Universities*. Brighton: University of Sussex.
- Pastore, G. (2017). Paradoxes of Knowledge Society Some Considerations on the Italian Situation. *Athens Journal of Social Sciences*, 4(3), 311–326.
- Pravilnik o standardima i postupku za akreditaciju studijskih programa* (2021). Dostupno na <https://www.nat.rs/akreditacija-studijskog-programa/?script=cir>
- Standardi i uputstva za akreditaciju visokoškolskih ustanova (fakultet, visoka škola, visoka škola strukovnih studija)*. Dostupno na <https://www.nat.rs/akreditacija-ustanove/?script=cir>
- The Third Mission* (2022). Central C – Central European Network for Teaching and Research in Academic Liaison. Dostupno na <https://www.central-network.eu/outreach/the-third-mission/>

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

37.091(082)(0.034.2)

37.014(082)(0.034.2)

37.018(082)(0.034.2)

НАЦИОНАЛНИ научни скуп Сусрети педагога (2023 ; Београд)

U potrazi za kvalitetnim obrazovanjem i vaspitanjem: izazovi i moguća rešenja [Elektronski izvor] : zbornik radova / Nacionalni naučni skup Susreti pedagoga, 22. maj 2023, Beograd ; urednici Zorica Šaljić, Saša Dubljanin, Aleksandra Pejatović. – Beograd : Filozofski fakultet, Institut za pedagogiju i andragogiju : Pedagoško društvo Srbije, 2023 (Beograd : Pedagoško društvo Srbije). – 1 elektronski optički disk (CD-ROM) ; 12 cm

Sistemska zahtevi: Nisu navedeni. – Nasl. sa naslovnog ekrana. – Tiraž 100. – Napomene i bibliografske reference uz radove. – Bibliografija uz svaki rad.

ISBN 978-86-80712-49-9 (IZPIA)

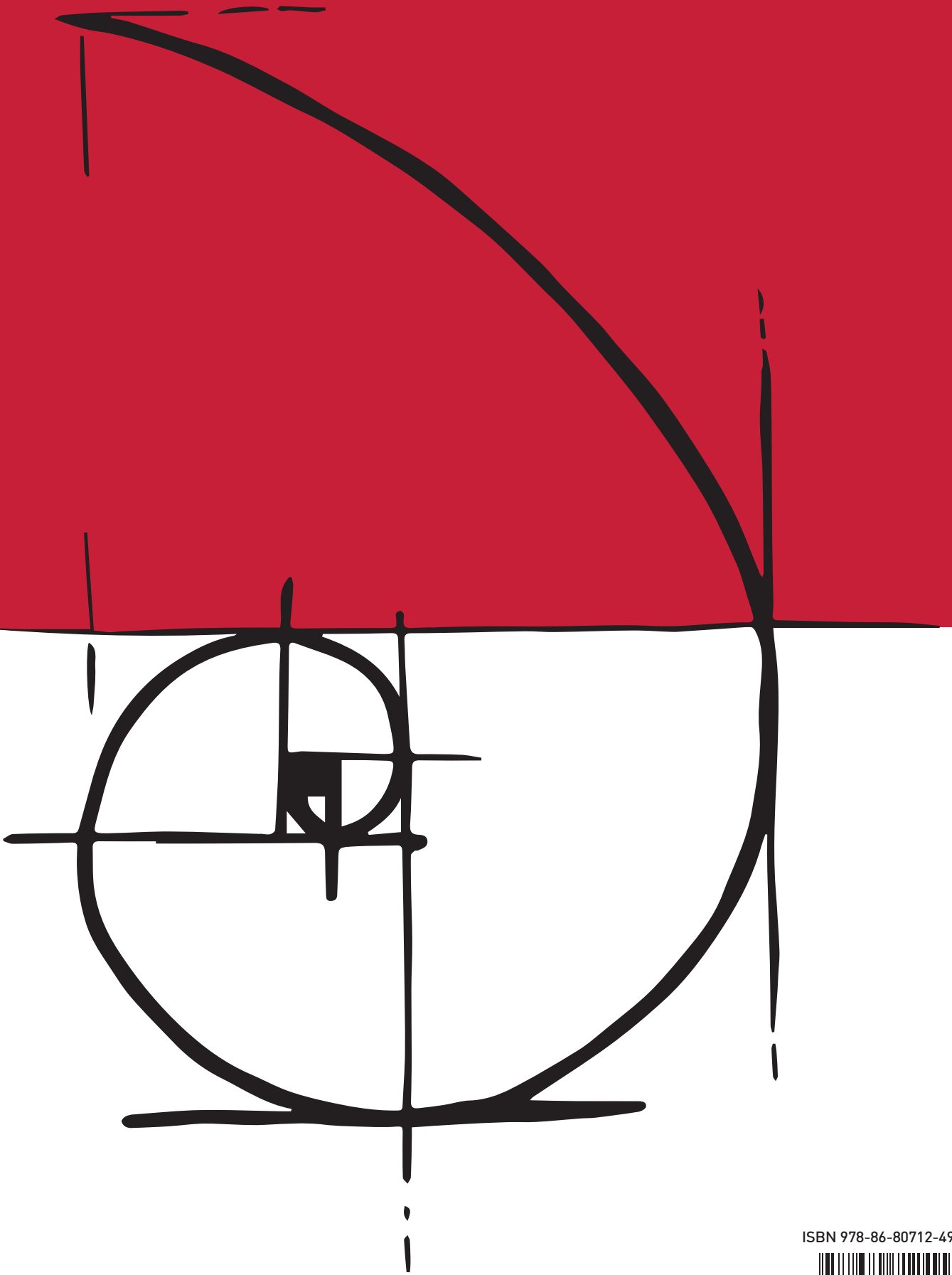
1. Шалић, Зорица, 1974– [уредник]

2. Дубљанин, Саша, 1967– [уредник]

3. Пејатовић, Александра, 1961– [уредник]

а) Образовање — Квалитет — Зборници б) Васпитање — Зборници

COBISS.SR-ID 116449033

ISBN 978-86-80712-49-9

9 788680 712499